

U prethodnom broju čitaoci su saznali da je prof. emer. dr. sc. Josip Silić nedavno dobio nagradu za životno djelo, ali i da je tom prilikom dao intervju riječkom NOVOM LISTU. Kada smo u tom intervjuu – dostupnom na internetskoj adresi www.novilist.hr – pročitali i sljedeće njegove riječi: „Ja naravno niti sam razmišljao niti odlučio da budem pasivan. To je za mene nemoguće. Tako da sada radim na strukturi i prozodiji hrvatskog jezika. Dakle ustrojstvo i naglasak. Imam 20 tipova naglasaka u hrvatskom jeziku, a kada sam brojio glagole došao sam do toga da ih ima 10.000, no sad istražujem posebno i vidjet ću koliko ih je. Radim, dakle, na popisu glagola, njihovu ustrojstvu i naglascima.“ – zamolili smo uvaženog profesora da kraćim prilogom upozna i čitaoce „Glasnika“ sa svojim dosadašnjim istraživanjima, a njegov osvt sa zahvalnošću objavljujemo u ovom broju, uvjereni da će stavovi uglednog kroatiste i montenegriste privući pažnju čitalaca svih štokavskih jezika.

STRUKTURA I PROZODIJA GLAGOLA ISKAZANA KONJUGACIJOM

I. släti - neprefigirano:

Prezent: (ja) šäljēm, (ti) šäljēš, (on-ona-ono) šäljē, (mi) šäljēmo, (vi) šäljēte, (oni-one-on) šäljū

Aorist: (ja) släh, (ti) slâ, (on-ona-ono) slâ, (mi) släsmo, (vi) släste, (oni-one-on) släše

Imperfekt: (ja) slâh, (ti) slâše, (on-ona-ono) slâše, (mi) slâsmo, (vi) slâste, (oni-one-on) slâhu

Futur I:

(A) slät ču (ja), slät češ (ti), slät če (on-ona-ono), slät čemo (mi), slät čete (vi), slät če (oni-one-on)

(B) (ja) ču släti, (ti) češ släti, (on-ona-ono) če släti, (mi) čemo släti, (vi) čete släti, (oni-one-on) če släti

Imperativ: (ti) šälji, (mi) šäljimo, (vi) šäljite, (neka on-ona-ono), šäljē (neka oni-one-on) šäljū

Glagolski pilog sadašnji: šäljūći

Perfekt:

(A) släo sam (ja), släla sam (ja), slälo sam (ja), släo si (ti), släla si (ti), slälo si (ti), släla je (ona), slälo je (ono), släli smo (mi), släle smo (mi), släla smo (mi), släli ste (vi), släle ste (vi), släla ste (vi), släla su (ona)

(B) (ja) Sam släo, (ja) Sam släla, (ja) sam slälo, (ti) si släo, (ti) si släla, (ti) si slalo, (mi) smo släli, (mi) smo släle, (mi) smo släla, (vi) ste släli, (vi) ste släle, (vi) ste släla, (oni) su släli, (one) su släle, (ona) su släla

Pluskvamperfekt:

(A) släo sam bïo / bïjäh (ja), släla sam bíla / bïjäh (ja), slälo sam bílo / bïjäh (ja), släo si bïo / bïjäše (ti), släla si bíla / bïjäše (ti), slälo si bílo / bïjäše (ti), släo je bïo / bïjäše (on), släla je bíla / bïjäše (ona), slälo je bílo / bïjäše (ono), släli smo bíli / bïjäsmo (mi), släli ste bíli / bïjäste (vi), släli su bíli / bïjähu (oni) släle su bíle / bïjähu (one), släla su bíla / bïjähu (ona)

(B) (ja) sam bïo / bïjäh släo, (ja) sam bíla / bïjäh släla, (ja) sam bílo / bïjäh slälo, (ti) si bïo / bïjäše släo, (ti) si bíla / bïjäše släla, (ti) si bílo / bïjäše slälo, (mi) smo bíli / bïjäsmo släli, (mi) smo bíle / bïjäsmo släle, (vi) ste bíli / bïjäste släli, (vi) ste bíle / bïjäste släle, (vi) ste bíla / bïjäste släla, (oni) su bíli / bïjähu släli, (one) su bíle / bïjähu släle, (ona) su bíla / bïjähu släla

Futur II: (ja) bïdëm släo, (ti) bïdëš släo, (on) bïdë släo, (ja) bïdëm släla, (ti) bïdëš släla, (ona) bïdë släla, (ono) bïdë slälo, (mi) bïdëmo släli, (mi) bïdëmo släle, (mi) bïdëmo släla, (one) bïdë släle, (ona) bïdë släla

Kondicional I:
(A) (ja) bih släo, (ja) bih släla, (ja) bih slälo, (mi) bismo släli, (mi) bismo släle, (mi) bismo släla, (vi) biste släli, (vi) biste släle, (vi) biste släla, (ona) bi släla

(B) släo bih (ja), släla bih (ja), slälo bih (ja), släli bismo (mi), släle bismo (mi), släla bismo (mi), släli biste (vi), släle biste (vi), släla biste (vi), släla bi (ona)

Kondicional II:

(A) (ja) bih bïo släo, (ja) bih bíla släla, (ja) bih bílo slälo, (mi) bismo bíli släli, (mi) bismo bíle släle, (mi) bismo bíla släla, (vi) biste bíli släli, (vi) biste bíle släle, (vi) biste bíla släla, (ona) bi bíla släla

(B) släo bih bï (ja), släla bih bíla (ja), slälo bih bílo (ja), släli bismo bíli (mi), släle bismo bíle (mi), släla bismo bíla (mi), släli biste bíli (vi), släle biste bíle (vi), släla biste bíla (vi), släla bi bíla (ona)

Glagolski pridjev trpni:

(A) **neodređeni:** slân (ja), slâna (ja), slâno (ja), slâni (mi), slâne (mi), slâna (mi - oni)

(B) **određeni:** slânī (ja), slânā (ja), slânō (ja), slânī (mi), slânē (mi), slânā (mi - oni)

II. pòslati - prefigirano:

Prezent: (ja) pòšaljēm, (ti) pòšaljēš, (on) pòšaljē, (mi) pòšaljēmo, (vi) pòšaljēte, (oni-one-on) pòšaljū

Aorist: (ja) pòslah, (ti) pòslā, (on) pòslā, (mi) pòslasmo, (vi) pòslaste, (oni-one-on) pòslaše

Futur I:

(A) pòslat ču (ja), poslat češ (ti), pòslat če (on-on-a-on), pòslat čemo (mi), pòslat čete (vi), pòslat če (oni-one-on)

(B) (ja) ču pòslati, (ti) češ pòslati, (on-on-a-on) če pòslati, (mi) čemo pòslati, (vi) čete pòslati, (oni-one-on) če pòslati

Imperativ: (ti) pòšalji, (mi) pòšaljimo, (vi) pòšaljite, (on-on-a-on) nèka pòšalje, (oni-one-on) nèka pòšaljū

Glagolski prilog prošli: pòslavši

Glagolski pridjev radni: (ja-ti-on) pòslao, (ja-ti-on) pòslala, (ja-ti-on) pòslalo, (mi-vi-on) pòslali, (vi-one) pòslale, (vi-on) pòslala

Perfekt:

(A) pòslao sam (ja), pòslala sam (ja), pòslalo sam (ja), pòslao si (ti), pòslala si (ti-on), pòslalo si (ti-on), pòslali smo (mi), pòslale smo (mi), pòslala smo (mi-on), pòslali ste (vi), pòslale ste (vi), pòslala ste (vi-on), pòslali su (oni-one-on), pòslale su (one), pòslala su (ona)

(B) (ja) sam pòslao, (ja) sam pòslala, (ja) sam pòslalo, (ti) si pòslao, (ti) si pòslala, (ti) si pòslalo, (mi) smo pòslali, (mi) smo pòslale, (mi) smo pòslala, (vi) ste pòslali, (vi) ste pòslale, (vi) ste pòslala, (oni) su pòslali, (one) su pòslale, (ona) su pòslala

Pluskvamperfekt:

(A) pòslao sam bìo / bìjāh (ja), pòslala sam bíla / bìjāh (ja), pòslalo sam bílo / bìjāh (ja), pòslao si bìo / bìjāše (ti), pòslala si bíla / bìjāše (ti), pòslalo si bílo / bìjāše (ti), pòslao je bìo / bìjāše (on), pòslala je bíla / bìjāše (ona), pòslalo je bílo / bìjāše (ono), pòslali smo bíli / bìjāsmo (mi), pòslale smo bíle / bìjāsmo (mi), pòslala smo bíla / bìjāsmo (mi), pòslali smo bíli / bìjāsmo (mi), pòslale smo bíle / bìjāsmo (mi), pòslala su bíla / bìjāhu (ona)

(B) (ja) sam bìo / bìjāh pòslao, (ja) sam bíla / bìjāh pòslala, (ja) sam bílo / bìjāh pòslalo, (ti) si bìo / bìjāše pòslao, (ti) si bíla / bìjāše pòslala, (ti) si bílo / bìjāše pòslalo, (on) je bìo / bìjāše pòslao, (je) bíla / bìjāše pòslala,

(je) bílo / bìjāše pòslalo, (smo) bíli / bìjāsmo pòslali, (smo) bíle / bìjāsmo pòslale, (smo) bíla / bìjāsmo pòslala, (su) bíli / bìjāhu pòslali, (su) bíle / bìjāhu pòslale, (su) bíla / bìjāhu pòslala

Futur II:

(ja) bùdēm pòslao, (ja) bùdēm pòslala, (ja) bùdēm pòslalo, (ti) bùdēš pòslao, (on) bùdē pòslao, (ona) bùdē pòslala, (ono) bùdē pòslalo, (mi) bùdēmo pòslali, (mi) bùdēmo pòslale, (oni) bùdū pòslali, (one) bùdū pòslale, (ona) bùdū pòslala

Kondicional I:

(A) (ja) bih pòslao, (ja) bih pòslala, (ja) bih pòslalo, (mi) bismo pòslali, (mi) bismo pòslale, (mi) bismo pòslala, (vi) biste pòslali, (vi) biste pòslale, (vi) biste pòslala, (ona) bi pòslala

(B) pòslao bih (ja), pòslala bih (ja), pòslalo bih (ja), pòslali bismo (mi), pòslale bismo (mi), pòslala bismo (mi), pòslali biste (vi), pòslale biste (vi), pòslala biste (vi), pòslala bi (ona)

Kondicional II:

(A) pòslao bih bìo (ja), pòslala bih bíla (ja), pòslalo bih bílo (ja), pòslali bismo bíli (mi), pòslale bismo bíle (mi), pòslala bismo bíla (mi), pòslali biste bíli (vi), pòslale biste bíle (vi), pòslala biste bíla (vi), pòslala bi bíla (ona)

(B) bìo bih pòslao (ja), bíla bi pòslala (ti), bílo bi pòslalo (ti), bíli bismo pòslali (mi), bíle biste pòslale (vi), bíla biste pòslala (vi), bíli biste pòslali (vi), bíle biste pòslale (vi), bíla biste pòslala (vi), bíla bi pòslala (ona)

Glagolski pridjev trpni:

(a) neodređeni: pòslān (ja-ti-on), pòslāna (ja), pòslāno (ono), pòslāni (mi-vi-oni), pòslāne (vi), pòslāna (ona)

(b) određeni: pòslānī (mi-vi-oni), pòslānā (ona), pòslānō (ono), pòslānī (oni), pòslānē (one), pòslānā (ona)

prozodika (gr. προσωδικός naglasni, koji se tiče naglašavanja slogova) nauka o dužini i kratkoći slogova, nauka o glasoudaru

prozodija (gr. προσωδία) dio metrike: izgovaranje riječi po glasoudaru (akcentu) i dužini slogova; pravila o dužini i kratkoći slogova; knjiga koja sadrži pravila i primjere o dužini i kratkoći slogova

Kad je riječ o osnovi glagola, treba reći da svaki glagol ima svoju (i samo svoju) osnovu. Stoga nikako nije u redu kad se kaže da se, primjerice, prezent tvori od ovih ili onih osnova. Ne, prezent se tvori isključivo od svoje - prezentske (i samo prezentske) osnove. Isto tako i ostali oblici glagola. Svaki od njih ima sve ono što ga čini sebi svojstvenim oblikom glagola, pa onada i svoju osnovu.

Zašto se danas u komunikaciji ne rabe svi oblici koje smo naveli? Ne rabi se, primjerice, ni aorist, ni imperfekt, ni pluskvamperfekt. Znači li to da su aorist, imperfekt i pluskvamperfekt nestali iz (suvremenoga) hrvatskog jezika? Znade se reći da su oni mrtvi. Ne, jezik ne umire. On je sistem, a sistem ne umire. Sistem je potencija (mogućnost). On će uvijek biti "na usluzi" komunikaciji.

Kad je riječ o komunikaciji, treba reći to da je ona ekonomična, da rabi ono što je jednostavnije, što ne zahtijeva posebno "umovanje".

No ona će osjetiti potrebu da, iz ovih ili onih razloga, iskoristi i ranije oblike glagola. Oni će pak, ti oblici glagola, izazvati emocije i postati stilogeni. Zato će najčešće biti iskorišteni u umjetničkoj književnosti. Njima će se onda baviti stilistika.

Da bi se navedeni oblici mogli prepoznati, uza svaki je stavljena odgovarajuća lična zamjenica. Posebno je to bilo potrebno za prepoznavanje množinskih oblika srednjega roda.

dr. sc. Josip Silić, prof. emer.

O AKCENTIMA

Slogovi u riječi razlikuju se po jačini, visini i dužini izgovora. Posebno naglašavanje tih triju komponenata sloga naziva se akcenat. Nosilac akcenta u riječi je slog s naglašenim izgovorom. U štokavskome sistemu, a samim tim i u crnogorskome jeziku, svi vokali mogu biti dugi i kratki.

Akcenatski je sistem crnogorskoga standardnog jezika četvoročlan. Crnogorski jezik pošeduje dva silazna i dva uzlazna akcenta. Svaki akcenat ima svoj poseban znak za obilježavanje, koji se piše iznad vokala u naglašenome slogu, a koristi se uglavnom u stručnim i naučnim jezikoslovnim tekstovima.

U crnogorskome standardnom jeziku razlikuju se ovi akcenti:

kratkosilazni	à	è	ì	ò	ù	ŕ
dugosilazni	â	ê	î	ô	û	ř
kratkouzlazni	à	è	ì	ò	ù	ŕ
dugouzlazni	á	é	í	ó	ú	ŕ

(Adnan Čirgić, Ivo Pranjković, Josip Silić: *Gramatika crnogorskoga jezika*)